

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
HRVATSKOG RESTAURATORSKOG ZAVODA
ZA 2021. GODINU**

Zagreb, 2021.

Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb

Tijekom 2021. godine djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb (jedan konzervator savjetnik arheolog, dva viša konzervatora arheologa i jedan konzervator arheolog) realizirali su 14 programa zaštite arheološke baštine te sudjelovali u realizaciji dvaju programa zaštite nepokretne baštine. Sredstvima MKiM-a bilo je financirano osam programa (ukupno ugovoreni iznos 1.270.000 kn). Od navedenih programa, jedan je sufinancirala Općina Križ, a jedan Institut za arheologiju Sveučilišta u Grazu (ukupno ugovoreni iznos 110.000 kn). Nastavila se i izvrsna suradnja s gradovima Popovačom i Novim Vinodolskim te općinama Gorjani, Križ, Sirač i Generalski Stol. Navedene jedinice lokalne samouprave, svjesne važnosti svoje kulturne baštine, uključile su se u realizaciju programa sufinanciranjem radova, izravnim podmiranjem dijela troškova istraživanja (priprema nalazišta za istraživanje, održavanje, troškovi mehanizacije i dr.) ili raznim načinima promoviranja.

Programima čiju je realizaciju financiralo MKiM bila su obuhvaćena sustavna, zaštitna i revizijska arheološka istraživanja. Nastavljena su arheološka istraživanja antičkih nalazišta (kasnoantička utvrda i crkva Crkvišće u Gornjem Bukovlju i vila rustika na nalazištu Sipćina kod Okešince), kao i istraživanja (kasno)srednjovjekovnih starih gradova i utvrda (Stari grad Sokolac u Brinju i utvrda Lopar u Novom Vinodolskom). Također su nastavljena istraživanja ostataka benediktinskog samostana sv. Margarete u Bijeloj i srednjovjekovnog naselja u Gorjanima. Novi je program u 2021. godini, potpuno realiziran tijekom godine, arheološko istraživanje sjevernoga dvorišta Banskih dvora u Zagrebu. Tijekom 2021. godine nastavljena je stručna obrada i analiza arheoloških nalaza s višeslojnog nalazišta Bojna (Brekinjova Kosa). Djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, sudjelovali su i u realizaciji programa nepokretne baštine arheološkim istraživanjima Staroga grada Milengrada kod Budinščine i ostataka benediktinske opatije Rudina kod Čečavca.

Segment rada Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, čine programi koje financiraju vanjski investitori. U 2021. godini ugovorena su četiri programa u cijelosti financirana sredstvima vanjskih investitora (ukupno ugovoreni iznos 1.782.712 kn). Dva programa su financirali Grad Popovača (obrada pokretnih arheoloških nalaza sa Staroga grada Jelengrada, ugovoreni iznos 20.000 kn) i Grad Novi Vinodolski (snimka postojećega stanja dijela Staroga grada Ledenica, ugovoreni iznos 69.000 kn). Program zaštitnih arheoloških istraživanja na trasi autoceste A11 (Zagreb – Sisak) financirale su Hrvatske autoceste (ugovoreni iznos 1.093.812 kn). Tvrtka Schwarzl d.o.o. financirala je zaštitna arheološka istraživanja unutar eksploatacijskog polja kamenoloma Bojna (ugovoreni iznos 574.900 kn). Izradu konzervatorske podloge za naselje Pješčanica na području Općine Gvozd financirala je Vodoopskrba i odvodnja Topusko (ugovoreni iznos 25.000 kn).

Također su u 2021. godini dovršeni programi početi u 2020. godini: probna arheološka istraživanja na području **Košinjske doline (Hrvatska elektroprivreda, ugovoreni iznos 411.415 kn)** i arheološka istraživanja Rokovačkih zidina kod Andrijaševaca (Općina Andrijaševci, ugovoreni iznos 253.000 kn).

U ostvarenju navedenih programa svi su radovi provedeni u skladu s propisima Republike Hrvatske i međunarodno priznatim suvremenim metodama rada.

Rezultate provedenih radova djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju predstavili su na međunarodnim znanstvenim skupovima te su objavili veći broj preglednih, stručnih i znanstvenih radova. Djelatnici Odjela također sudjeluju u nastavi Filozofskog fakulteta u Zagrebu te provode praktičnu nastavu na nalazištima.

Djelatnost Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova u sjevernom dvorištu Banskih dvora u Zagrebu, na srednjovjekovnom naselju u Gorjanima, na ostacima kasnoantičke utvrde i crkve Crkvišće u Gornjem Bukovlju, na ostacima benediktinskog samostana sv. Margarete u Bijeloj te na ostacima vile rustike na nalazištu Sipćina u Okešincu.

Nalazište Crkvišće jedno je od najzanimljivijih sustavno istraživanih nalazišta iz razdoblja kasne antike na području sjeverozapadne Hrvatske. Kasnoantička visinska utvrda smještena je na strateškom, prirodno zaštićenom položaju nad rijekom Mrežnicom, a osnažena je obrambenim zidovima debljine oko dva metra te najmanje trima kulama. Na najvišem dijelu platoa nalazi se jednobrodna crkva iz 5. stoljeća, sa sačuvanim ožbukanim zidovima, podom, subselijem, katedrom, oltarnom pregradom i narteksom. To je najstarija (zasad) pronađena kasnoantička crkva toga tipa u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Do 2021. godine istraženo je šest objekata stambene namjene, jedna obrambena kula te obrambeni zid širine 2,4 m (istražen u dužini od 30 m).

Gornje Bukovlje (Crkvišće), kasnoantička utvrda i crkva. Zračna snimka nalazišta nakon dovršetka radova. Snimka: Skimić4, 2021.

Navedeni položaj može se promatrati u kontekstu tipičnih obrambenih utvrda kasne antike. Na temelju brojnih analogija s područja Slovenije, Austrije i sjeverne Bosne i Hercegovine, može se zaključiti da je utvrda na položaju Crkvišće sagrađena tijekom 4. stoljeća. To potvrđuju i brojni pokretni arheološki nalazi (ulomci kasnoantičkih predmeta od keramike, dijelovi vojne opreme i oružja i dr.). Nalaz sedamdesetak primjeraka novca datiranih od polovice 3. do kraja 5. stoljeća potvrđuje vremensku odrednicu kasnoantičke utvrde na nalazištu Crkvišće, iako se prema pokretnim nalazima može pretpostaviti da je taj položaj bio korišten do kraja 6. stoljeća.

Tijekom 2021. godine nastavljena je realizacija znanstveno-stručnog programa arheološkog istraživanja kasnoantičke utvrde i crkve u suradnji sa stručnjacima Instituta za antiku (područje arheologija) Sveučilišta u Grazu. Nastavljena su arheološka istraživanja te konzervatorsko-restauratorski građevinski radovi na području sjeveroistočnog dijela vanjskog obrambenog zida. Pronađeni su ostaci prapovijesnih slojeva i struktura koje je presjekao kasnoantički obrambeni zid te temelji dvaju manjih kasnoantičkih zidova.